प्रकाशन क्रमांक : पुस्तिका / डॉ.पं.दे.कृ.वि./ प्रका / ७५१ /२०२५

विद्यार्थी कल्याण अधिकारी

राष्ट्रीय सेवा योजना

महिती पुस्तिका

(२०२५-२६)

संकलन

डॉ. संदीप हाडोळे
कार्यक्रम समन्वयक-राष्ट्रीय सेवा योजना
विद्यार्थी कल्याण अधिकारी
डॉ. पं. दे. कृ. वि. अकोला

डॉ. मंजुषा ज. देशमुख
सह. प्रा. शारीरिक शिक्षण
पदव्युत्तर शिक्षण संस्था
डॉ. पं. दे. कृ. वि. अकोला

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला

विषय-सूची

अनु. क्र.		विवरण	पान क्र
१.	भाग- १	प्रस्तावना	१
२.	भाग- २	राष्ट्रीय सेवा योजना स्वरूप	२-३
३.	भाग- ३	राज्यस्तरीय प्रशिक्षण शिबीर	
	१	पूर्व-आरडी कॅम्प	४ ते ७
	२	आव्हान राज्यस्तरीय आपत्कालीन व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबीर	८ ते १०
	३	राष्ट्रीय एकात्मता शिबिर	११ ते १२
	४	उत्कर्ष-राज्यस्तरीय सामाजिक-सांस्कृतिक महोत्सव	१३ ते १७
	५	प्रेरणा राज्यस्तरीय नेतृत्व प्रशिक्षण शिबिर	१८
	६	साहसी शिबिर	१९-२०
४.		**E T I** प्रशिक्षण माहिती	२१ ते २२
५.		स्वयंसेवक पुरस्कार नमुना	२३ ते २६
६		कार्यक्रम अधिकारी पुरस्कार नमुना	२७ते ३०

भाग १

राष्ट्रीय सेवा योजना प्रस्तावना

महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या मनात सामाजिक जाणीव निर्माण करणे व त्याचा सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्व विकास घडवून आणणे या उद्देशाने राष्ट्रीय सेवा योजनेची स्थापना झाली. स्वावलंबन, चारित्र्यवर्धन व सामाजिक बांधिलकी या मूल्यांचा समन्वयः नवीन शिक्षण पध्दतीत घडवून आणण्यासाठी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय सेवा योजना, भारत सरकारच्या युवा कार्यक्रम व किडा मंत्रालयाअंतर्गत राबविण्यात येत आहे.

राष्ट्रीय सेवा योजना ही राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजींच्या जन्मशताब्दी वर्षापासून दि. २४ सप्टेंबर, १९६९ रोजी सुरू झाली. राष्ट्रीय सेवा योजना ही १००% केंद्र हिस्सा योजना आहे. सन २०२१-२२ पर्यंत देशात अनुदानित ३६ लाख व राज्यात ३२७७०० रासेयो विद्यार्थी संख्या होती, सन २०२२-२३ मध्ये देशात अनुदानित विद्यार्थी संख्या ३९ लाख व राज्यात ३५६८०० झाली आहे. स्वयंनिर्यात रासेयो विद्यार्थी संख्या ही अनुदानित विद्यार्थी सख्येच्या किमान २०% प्रमाणात व कमाल अमार्यादित असते.

राष्ट्रीय सेवा योजनेची उद्दिष्टे

महाविद्यालयीन शिक्षण घेत असतानाच समाजसेवा करणे, आपल्या जवळपासच्या परिसरातील लोकांमध्ये मिसळून, त्यांना समजून घेऊन रचनात्मक कार्य करणे, समाजसेवेच्या माध्यमातून स्वतःच्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास करणे, या उद्देशाने ही योजना सुरु झाली. तिची प्रमुख उद्दिष्टे खालीलप्रमाणे :

१) ज्या समाजात आपण काम करतो त्या समाजाला समजून घेणे.

२) स्वतःला संबंधित समाजाला समजून घेण्यासाठी पात्र बनविणे.

३) समाजाच्या गरजांची माहिती करून घेणे, त्यांच्या अडचणी समजून घेणे व त्या दूर करणे, ज्यामुळे तो समाज सक्रिय बनेल.

४) आपल्यामध्ये सामाजिक बांधिलकीची जाणीव निर्माण करून तिचा विकास करणे.

५) आपल्या शिक्षणाचा उपयोग व्यक्तिगत किंवा सामाजिक अडचणी दूर करून त्यावर व्यावहारिक उपाय शोधण्यासाठी करणे.

६) समाजात मिसळण्यासाठी ज्या गुणांची गरज आहे, त्या गुणांचा आपल्यामध्ये विकास करणे.

७) नेतृत्व गुण धारण करून लोकशाही प्रवृत्तीचा विकास करणे. ८) साक्षर व निरक्षर यांच्यातील दरी कमी करणे.

८) साक्षर व निरक्षर यांच्यातील दरी कमी करणे.

९) राष्ट्रीय एकात्मतेचा प्रसार व विकास करणे.

१०) समाजातील गरीब वर्गाची सेवा करण्याची इच्छा मनात जागृत करण

भाग-२

राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वरुप

राष्ट्रीय सेवा योजनाद्वारे दोन कार्यक्रम राबविले जातात.

नियमित उपक्रम:

या कार्यक्रमात राष्ट्रीय सेवा योजनेत सहभागी असलेल्या प्रत्येक विद्यार्थ्याला शैक्षणिक वर्षात १२० तास समाजसेवेचे काम महाविद्यालयाने दत्तक घेतलेल्या झोपडपट्टी किंवा ग्रामीण परिसरामध्ये करणे आवश्यक असते. या कार्यक्रमांतर्गत रोग प्रतिबंधक लसीकरण, एडस रोगप्रतिबंधक मार्गदर्शन, मोफत रक्तगट तपासणी व रक्तदान शिबीर, वृक्षारोपण, रोग निदान शिबीर, ग्रामसफाई, साक्षरता, पर्यावरण, सामाजिक सामंजस्य, राष्ट्रीय एकात्मता इ. समाज जीवनाशी निगडीत कार्यक्षेत्रात कार्य करण्यात येते.

विशेष शिबिर कार्यक्रम

प्रत्येक घटक महाविद्यालयातर्फे वर्षातून एकदा सात दिवसांचा निवासी शिबीर कार्यक्रम महाविद्यालयीन दत्तक घेतलेल्या गावी आयोजित करण्यात येतो. या शिबिरामध्ये प्राध्यापक, विद्यार्थी व ग्रामस्थांच्या सहकार्याने ग्रामसफाई, जलसंधारणा, वृक्षारोपण, सर्वेक्षण, कच्चा रस्ता दुरुस्ती, शोषखड्डे, सोपा संडास, आरोग्य शिबीर, सांस्कृतिक कार्यक्रमांच्या माध्यमातून सामाजिक विषयांवर ग्रामस्थांचे उदबोधन इ. कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते.

राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकांना २ वर्षामध्ये प्रतिवर्षी १२० तास म्हणजे एकूण २४० तास व दोन्ही वर्षात मिळून एकदा सात दिवसीय निवासी शिविर करणे अनिवार्य आहे. सदर बाबी पूर्ण केल्यावर राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकांना त्यांच्या वार्षिक गुणांमध्ये वाढीव १० गुण दिले जातात.

कृषी तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून गावांचा विकास :

राज्यातल्या चार कृषी विद्यापीठाच्या माध्यमातून त्या विद्यापीठाच्या परिसरातील प्रत्येक जिल्ह्यातून इतर अकृषी विद्यापीठांचे प्रत्येकी १० कार्यक्रम अधिकारी यांना निमंत्रित करून प्रत्येक कृषि विद्यापीठाने त्यांच्या विद्यापीठ परिसरात दोन दिवसांची कार्यशाला: आयोजित करावी. या कार्यशाळेत कृषी विद्यापीठ, तंत्रज्ञ / शास्त्रज्ञ यांचेतर्फे कृषी तंत्र व इतर माहिती घ्यावी, जेणेकरुन ७ दिवसांच्या निवासी विशेष शिविरात त्याची उपयुक्तता विकासासाठी निश्चित करता येईल. सदर कार्यशाळेचा प्रस्ताव सर्व कृषि विद्यापीठांच्या सल्लागार समिती बैठकीत मान्य करण्यात आलेला आहे. सर्वसामान्या विद्यार्थ्यांप्रमाणेच एक विशेष योजना रासेयोमध्ये दोन वर्षे व एक विशेष शिविर पूर्ण करून पदवीधर झालेल्या विद्यार्थ्यांसाठी मुक्त विभाग म्हणून कार्यान्वित करण्यात आली आहे. त्यासाठी रासेयोच्या अपेक्षीत कार्यात काही सवलती सहभागींना देण्यात आल्या आहेत.

* हा विभाग संबंधित विद्यापीठाच्या अखत्यारीत असेल.
* या योजनेमध्येदेखील वर्षभरात मिळून १२० तास कार्य करणे अपेक्षित आहे. परंतु त्या विद्यार्थ्यांकडे असलेला वेळ व कुशलता लक्षात घेऊन त्याचे उपक्रम राबविले जातात..
* दोन वर्षातून एक दिवसांचे विशेष शिविर आयोजित करताना ७ दिवसांचे कमीत कमी २-२ दिवसांच्या कालावधीमध्ये विभाजन करून ७ दिवसांचे शिविर पूर्ण करता येऊ शकेल.
* शासनाचे अनुदान ज्याप्रमाणे इतर विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांना मिळते त्याप्रमाणे या योजनेला देखील मिळते. वरील सर्व गोष्टी लक्षात घेतल्यानंतर रासेयोजना हा उपक्रम सुरु करता येईल.
* सहभागी विद्यार्थ्यांच्या मोकळ्या वेळेप्रमाणे उपक्रमांचे आयोजन करणे..
* शनिवार रविवार व इतर सुट्यांच्या दिवशी विशेष उपक्रम करून नियमित रा. से. यो. चे १२० तास कार्य पूर्ण करता येऊ शकतील.
* मुक्त विद्यापीठ / दूर शिक्षण विभागातील विद्यापीठासाठी संपर्क केंद्र निर्माण करते व विशेष वर्ग घेते, त्या वेळापत्रकाप्रमाणे काही उपक्रम राबविता येतील
* शनिवार रविवार व इतर सुट्टयांच्या दिवसा दरम्यान ७ दिवसांचे शिबिर पूर्ण करता येऊ शकेल.

भाग-३

राज्यस्तरीय प्रशिक्षण शिबीर

१) पूर्व-आरडी कॅम्प

राष्ट्रीय सेवा योजना (एनएसएस) हा युवा व्यवहार आणि क्रीडा मंत्रालयाच्या अंतर्गत येणाऱ्या युवा व्यवहार विभागाचा प्रमुख कार्यक्रम आहे

एनएसएस प्रजासत्ताक दिन परेड कॅम्प हा एक प्रतिष्ठित राष्ट्रीय स्तरावरील कार्यक्रम आहे. प्रजासत्ताक दिन कॅम्पमध्ये सहभागी होणे ही एनएसएस स्वयंसेवकांच्या जीवनात खूप अभिमानाची गोष्ट आहे. या कॅम्पमध्ये एनएसएस स्वयंसेवकांकडून धोरणकर्त्यांची खूप अपेक्षा असते. त्यामुळे या कॅम्पसाठी निवड करणे हे खूप गंभीर काम असले पाहिजे हे सांगायला नको. सर्वोत्तम स्वयंसेवकांची निवड करण्यासाठी, प्रथम युनिट स्तरावरील निवड योग्यरित्या केली पाहिजे. योग्य आणि निष्पक्ष निवड होण्यासाठी विविध स्तरांवरील सर्व निवड समित्यांनी या मार्गदर्शक तत्त्वांचे काटेकोरपणे पालन केले पाहिजे.

पूर्व-आरडी शिबिरांसाठी एनएसएस स्वयंसेवकांच्या निवडीसाठी पात्रता निकष

१. एका संस्थेने/महाविद्यालयाने जास्तीत जास्त एक (पुरुष किंवा महिला) स्वयंसेवक निवडला पाहिजे. जर एखादा स्वयंसेवक असाधारण असेल आणि महाविद्यालयात दोनपेक्षा जास्त युनिट असतील, तर त्या संस्थेतून दोन स्वयंसेवकांचा विचार केला जाऊ शकतो.

२. प्रत्येक नामांकित व्यक्तीने खालील निकष पूर्ण केले पाहिजेत:-

(I) एनएसएसमध्ये स्वयंसेवक म्हणून एक वर्ष पूर्ण केलेले आणि शक्यतो एका एनएसएस विशेष शिबिरात उपस्थित राहिलेले एनएसएस स्वयंसेवक (स्वयंसेवकांनी त्यांच्या एनएसएस स्वयंसेवकांच्या कामाची डायरी आणि कार्यक्रम अधिकाऱ्याने जारी केलेले आणि मुख्याध्यापकांनी प्रतिस्वाक्षरी केलेले एनएसएस स्वयंसेवक म्हणून एक वर्ष पूर्ण केल्याबद्दलचे प्रमाणपत्र त्यांच्यासोबत आणावे)

(II) एका स्वयंसेवकाला त्याच्या स्वयंसेवक शिबिरात प्री-आरडी शिबिरात जास्तीत जास्त एकदा उपस्थित राहण्याची संधी दिली जाऊ शकते. कोणत्याही स्वयंसेवकाला पूर्व-आरडी शिबिरात सहभागी होण्याची दुसरी संधी दिली जाणार नाही याची खात्री करणे संबंधित संस्थेची जबाबदारी असेल.

(III) स्वयंसेवक कोणत्याही एनएसएस अधिकारी/अधिकाऱ्याशी संबंधित नसावा

(IV) स्वयंसेवक फक्त महाविद्यालय/विद्यापीठ स्तरावरचा असावा. राष्ट्रीय पूर्व आरडी शिबिरासाठी कोणताही प्लस टू (+२) पातळीचा स्वयंसेवक पात्र राहणार नाही.

(VIII) स्वयंसेवक सक्षम असावा

- १० मिनिटांत १.५ किमी धावणे
- सतत २० मिनिटे मार्च करणे
- २५ मीटरवरून आज्ञा देणे / ऐकणे

(IX) स्वयंसेवकाचा पाय सपाट नसावा किंवा गुडघा वाकलेला नसावा

(X) स्वयंसेवक अविवाहित असावा

(XI) स्वयंसेवक परेडमध्ये चांगला असावा

(XII) स्वयंसेवकाच्या कोणत्याही असाधारण प्रतिभेचा प्रत्येक स्तरावर निवडीसाठी विचार केला जाऊ शकतो.

(XIII) स्वयंसेवकाचे व्यक्तिमत्व आणि हुशार स्वरूप असणे आवश्यक आहे.

(XIV) स्वयंसेवक सहकार्यात्मक आणि सौजन्यशील असावा.

(XV) स्वयंसेवकाकडे चांगले संवाद कौशल्य असावे

(XVI) स्वयंसेवक वैद्यकीयदृष्ट्या तंदुरुस्त असावा.

टीप: वेगवेगळ्या स्तरावर निवड प्रक्रियेदरम्यान विद्यापीठ, एनएसएसआरडी पुणे, एसएनओ, पॅरामेडिकल, एनसीसी/पॅरा मिलिटरी/पोलीस वैयक्तिक सदस्य आणि सांस्कृतिक तज्ञ यांचा सदस्य असावा.

३. युनिट स्तरावर निवड

ही निवडीची पहिली पातळी आहे आणि म्हणूनच विद्यापीठ स्तरावरील निवडीसाठी युनिटमधील सर्वोत्तम स्वयंसेवक निवडण्यासाठी एनएसएस प्रोग्राम ऑफिसर (पीओ) ला खूप काळजी घ्यावी लागते. पीओने मार्गदर्शक तत्त्वांचे काटेकोरपणे पालन केले पाहिजे. महाविद्यालयीन स्तरावर निवड समितीची रचना प्राचार्य किंवा त्यांचे प्रतिनिधी, एक प्राध्यापक सदस्य, शक्यतो एनसीसी प्रभारी, एनएसएस प्रोग्राम ऑफिसर आणि एक सांस्कृतिक तज्ञ असू शकते.'

(V) स्वयंसेवक एनसीसी कॅडेट नसावा.

(VI) उंची: मुलींसाठी १५५-१७० सेमी आणि मुलांसाठी १६५-१८० सेमी.

(VII) स्वयंसेवक शारीरिकदृष्ट्या तंदुरुस्त असावा.

(VIII) स्वयंसेवक सक्षम असावा

- १० मिनिटांत १.५ किमी धावणे
- सतत २० मिनिटे मार्च करणे
- २५ मीटरवरून आज्ञा देणे / ऐकणे

(IX) स्वयंसेवकाचा पाय सपाट नसावा किंवा गुडघा वाकलेला नसावा

(X) स्वयंसेवक अविवाहित असावा

(XI) स्वयंसेवक परेडमध्ये चांगला असावा

(XII) स्वयंसेवकाची कोणतीही असाधारण प्रतिभा प्रत्येक स्तरावर निवडीसाठी विचारात घेतली जाऊ शकते.

(XIII) स्वयंसेवकाचे व्यक्तिमत्व आणि हुशार दिसणे आवश्यक आहे.

(XIV) स्वयंसेवक सहकार्यात्मक आणि सौजन्यशील असावा.

(XV) स्वयंसेवकाकडे चांगले संवाद कौशल्य असावे

(XVI) स्वयंसेवक वैद्यकीयदृष्ट्या तंदुरुस्त असावा.

नोट: वेगवेगळ्या स्तरावर निवड प्रक्रियेदरम्यान विद्यापीठ, एनएसएसआरडी पुणे, एसएनओ, पॅरामेडिकल, एनसीसी/पॅरा मिलिटरी/पोलीस वैयक्तिक सदस्य आणि सांस्कृतिक तज्ञ यांचा सदस्य असावा.

४. विद्यापीठ/राज्य पातळीवर निवड

अ) प्रादेशिक संचालनालय 'राज्याला पूर्व-आरडी वाटपातून त्यांच्या स्वयंसेवकांच्या संख्येनुसार विद्यापीठांना महिला स्वयंसेवकांची संख्या वाटप करेल. विद्यापीठाने विद्यापीठ/राज्य पातळीवर त्यांना वाटप केलेल्या संख्येपेक्षा ५ पट जास्त महिला स्वयंसेवकांना आमंत्रित करावे. निवड समितीच्या रचनेत विद्यापीठ,

ब) निवड समितीच्या सदस्यांनी हे निश्चित करावे की ते निवडीसाठी विचारात घेतलेल्या कोणत्याही उमेदवारांशी संबंधित नाहीत.

क) विद्यापीठ स्तरावरील निवड शिबिराला उपस्थित राहण्यासाठी स्वयंसेवकांनी खालील कागदपत्रे आणावीत:-

१. महाविद्यालयीन ओळखपत्र.

२. स्वयंसेवक कामाची डायरी आणि कार्यक्रम अधिकाऱ्यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र आणि एनएसएसमध्ये स्वयंसेवक म्हणून काम केल्याबद्दल प्राचार्यांकडून प्रतिस्वाक्षरी केलेले प्रमाणपत्र आणि उपस्थित राहिल्यास एक विशेष चिप.

३. युनिटमध्ये प्री-आरडीसाठी निवडीचे पत्र किंवा प्रमाणपत्र

४. नामांकन फॉर्म

५. नुकसानभरपाई बंधपत्र

६. महाविद्यालय/संस्थेच्या पीओ/प्राचार्यांकडून योग्यरित्या प्रतिस्वाक्षरी केलेले, तिने कोणत्याही प्री-आरडी शिबिराला उपस्थित राहिलेले नाही याची हमी देणे.

एसएनओ, प्रादेशिक संचालनालय,_ पॅरा मेडिकल, एनसीसी/पॅरा मिलिटरी/पोलिस कर्मचारी (शक्यतो कॅप्टन/इन्स्पेक्टर दर्जाचे) आणि एक सांस्कृतिक तज्ज्ञ यांचे प्रतिनिधी असावेत.

ब) निवड समितीच्या सदस्यांनी निवडीसाठी विचारात घेतलेल्या कोणत्याही उमेदवाराशी त्यांचा संबंध नाही याची पुष्टी करावी.

क) विद्यापीठ पातळीवर निवड शिबिरात सहभागी होण्यासाठी स्वयंसेवकांनी खालील कागदपत्रे आणावीत:-

१. महाविद्यालयीन ओळखपत्र.

२. स्वयंसेवक कामाची डायरी आणि कार्यक्रमाद्वारे जारी केलेले प्रमाणपत्र

निवडलेले स्वयंसेवक प्रजासत्ताक दिन परेड शिबिरात सहभागी होण्यासाठी प्री-आरडी कॅम्पमध्ये सहभागी होतील. प्रजासत्ताक दिन पूर्व शिबिरासाठी प्रत्येक राज्य/केंद्रशासित प्रदेशातून सहभागींची संख्या - एनएसएस संचालनालयाकडून आगाऊ कळवली जाईल.

(राष्ट्रीय पूर्व आरडी कॅम्पसाठी फक्त मुली एनएसएस स्वयंसेवकांचा एनएसएस संचालनालय नवी दिल्ली कडून मिळालेल्या संप्रेषणानुसार निवडीसाठी विचार केला जाईल)

एन एस एस मध्ये एक वर्ष पूर्ण न केलेले आणि सध्या एन सी सी मध्ये नोंदणीकृत असलेले एन एसएस स्वयंसेवक राज्य निवड शिबिरात सहभागी होण्यास पात्र राहणार नाहीत.

टीप: जर कोणत्याही टप्प्यावर असे आढळून आले की कोणतीही चुकीची/खोटी माहिती प्रदान करण्यात आली आहे, तर स्वयंसेवकाला ताबडतोब परत पाठवले जाईल आणि स्वयंसेवक पदावरून बंदी घातली जाईल आणि एनएसएसच्या कोणत्याही कार्यक्रम/प्रकल्पात सहभागी होण्यास बंदी घातली जाईल.

२).आव्हान राज्यस्तरीय आपत्कालीन व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबीर

महामहिम राज्यपाल यांच्या कार्यालयामार्फत आव्हान राज्यस्तरीय आपत्कालीन व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिबीर आयोजित करण्याची संकल्पना मूर्त स्वरूपात आली. या प्रशिक्षणाची सुरुवात सन २००७ पासून एन.सी.सी.च्या विद्यार्थ्यांपासून करण्यात आली, सन २०११-१२ या शैक्षणिक वर्षापासून "आव्हान या राज्यस्तरीय आपत्कालीन व्यवस्थापन प्रशिक्षण शिविर राष्ट्रीय सेवा योजनेमध्ये कार्य करणा-या स्वयंसेवकांसाठी आयोजित करण्याचे निश्चित केलेले आहे. या शिबीरामध्ये प्रत्येक जिल्हयातून ३० विद्यार्थी संख्येचा माये २० मुले व १० मुली असे स्वयंसेवक निवडून एकूण ३६०३००- १०८० व इतर मिळून एकूण १२२२ स्वयंसेवक सहभागी होतात. त्याचबरोबर प्रत्येक जिल्हयातून २ कार्यक्रम अधिकारी (१ महिला व पुरुष संघ प्रमुख म्हणून निवडले जातील, असे एकूण ३६**X**२= ७२ कार्यक्रम अधिकारी प्रशिक्षण शिबिरात सहभागी होतात. व इतर मिळून एकूण १४०० स्वयंसेवक आणि कार्यक्रम अधिकाऱ्यांना राष्ट्रीय आपत्ती निवारण बल (**N.D.A.P** यांच्याद्वारे १० दिवसीय प्रशिक्षण प्रशिक्षण दिले जाते. त्यानंतर प्रशिक्षित पथक जिल्हा आपत्ती निवारण कक्षाशी जोडले जाते. अशाप्रकारचे प्रशिक्षण देशामध्ये फक्त महाराष्ट्र राज्यातच दिले जाते. ही एक अभिमानाची बाब आहे.

आव्हान निमावली

- निर्देशांनुसार प्रत्येक जिल्ह्यात फक्त ३० एनएसएस स्वयंसेवक निवडायचे आहेत, त्यापैकी २० पुरुष आणि प्रत्येक जिल्ह्यात १० महिला असतील.
- प्रत्येक पथकाचे नेतृत्व दोन पथक प्रमुख करतील जे योग्यरित्या निवडलेले कार्यक्रम अधिकारी असतील (१ पुरुष आणि १ महिला) आणि आव्हान दरम्यान प्रशिक्षण घेतील.
- एनएसएस स्वयंसेवक आणि कार्यक्रम अधिकारी पारंपारिक विद्यापीठांमधून आणि उपलब्ध असल्यास कृषी, आरोग्य, तंत्रज्ञान किंवा व्यावसायिक विद्यापीठांमधून निवडले जातील.
- एनएसएस स्वयंसेवकांची निवड +२ पातळी, व्यावसायिक प्रशिक्षण आणि आयटीआयमधून केली जाणार नाही कारण ते १८ वर्षांपेक्षा कमी वयाचे असतील.
- एनएसएस स्वयंसेवक शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या तंदुरुस्त असावेत आणि शक्यतो चष्मा नसावा किंवा दमा/हृदयरोग यासारख्या कोणत्याही आजाराने ग्रस्त नसावेत आणि प्रदान केलेल्या नमुन्यानुसार सक्षम अधिकाऱ्यांकडून वैद्यकीय प्रमाणपत्र द्यावे.
- रक्तगट माहित असणे आवश्यक आहे आणि हिमोग्लोबिनचे प्रमाण वैद्यकीय नियमांनुसार असणे आवश्यक आहे.
- नुकसानभरपाई बंधपत्र, स्वयंसेवक प्रमाणपत्र, कार्यक्रम अधिकारी, प्राचार्य आणि संचालक/कार्यक्रम

समन्वयक यांनी प्रमाणित केलेले पालकांचे संमती पत्र सादर करणे आवश्यक आहे.

- पुरुष एनएसएस स्वयंसेवकाची उंची १६५ सेमीपेक्षा कमी नसावी आणि महिला एनएसएस स्वयंसेवकाची उंची १५५ से मी पेक्षा कमी नसावी.
- स्वयंसेवकांचे वजन जास्त नसावे आणि त्यांचे वजन लठ्ठ नसावे, सरासरी वजन ५० किलोपेक्षा कमी नसावे. स्वयंसेवक हे NSS च्या दुसऱ्या वर्षाचे असावेत आणि त्यांनी किमान एका निवासी शिबिरात भाग घेतलेला असावा.
- स्वयंसेवकांनी क्रीडा/एमसीसी/स्काउट किंवा गाईड/ट्रेकिंग किंवा हायकिंग/आरएसपी/नागरी संरक्षण/प्रथमोपचार प्रशिक्षणात भाग घेतलेला असावा.
- स्वयंसेवक शैक्षणिकदृष्ट्या सक्षम आणि शक्यतो ATKT नसलेले असावेत.
- साहसी शिबिरात सहभागी झालेल्या स्वयंसेवकांना इतर अटी पूर्ण केल्यास निवडीमध्ये प्राधान्य दिले जाऊ शकते.
- प्री-एसआरडी/प्री-एनआरडी/एसआरडी/एनआरडी/साहसी शिबिर/मेगा उन्हाळी शिबिराच्या निवड प्रक्रियेत सहभागी झालेल्या स्वयंसेवकांना प्राधान्य दिले जाईल आणि त्यांना निवडीसाठी आमंत्रित केले जाईल.
- संचालक/कार्यक्रम समन्वयकाशी सल्लामसलत करून NSS जिल्हा समन्वयकाने संबंधित जिल्ह्यातील महाविद्यालयांमधून १ एम आणि १ एफ स्वयंसेवकांना आमंत्रित करून एक दिवसीय निवड चाचणी घ्यावी.
- निवडीसाठी पॅनेलमध्ये NSS, क्रीडा किंवा संरक्षण सेवा/गृहरक्षक/आपत्ती व्यवस्थापन तज्ञ/मानसशास्त्र शिक्षक आणि वैद्यकीय अधिकारी या क्षेत्रातील तीन व्यक्तींचा समावेश असावा.
- निवड चाचणीमध्ये स्वयंसेवकांची त्यांची-

  मुलींसाठी १ किमी आणि मुलांसाठी २ किमी धावून शारीरिक तंदुरुस्तीची चाचणी घेणे आवश्यक आहे.

♣ आपत्ती आघात/परिस्थितीवरील उदाहरणासह मानसिक चाचणी

♣ वर नमूद केलेल्या परिस्थितींसह वैद्यकीय तंदुरुस्ती निर्णय घेण्याची वृत्ती १९

- निवडलेल्या स्वयंसेवकांची यादी (१५ पुरुष आणि १० महिला) खालील तपशीलांसह संचालक / कार्यक्रम समन्वयक, एनएसएस यांना अंतिम मंजुरीसाठी पाठवावी.

♣ आडनावासह पूर्ण सुरुवातीला नाव

♣ महाविद्यालयाचे नाव पूर्ण पत्ता आणि संपर्क क्रमांक, ईमेल आयडी, फॅक्स क्रमांकासह जन्मतारीख पुराव्यासह

♣ मोबाईल, ईमेल आयडीसह संपर्क क्रमांकासह निवासी पत्ता

♣ पुराव्यासह अभ्यास करणाऱ्या वर्गातील स्वयंसेवक हे शक्यतो वेगवेगळ्या महाविद्यालयांमधून असावेत जे अधिक महाविद्यालये / संस्थांमध्ये सहभागी होण्याची संधी देतात.

निवडलेल्या स्वयंसेवकांची यादी पॅनेलचा सदस्य आणि जिल्हा समन्वयकांनी प्रमाणित केली पाहिजे.

• अंतिम यादी निवड निकषांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे सर्व कागदपत्रांसह पाठवावी.

• ३०-४० वयोगटातील दोन एनएसएस कार्यक्रम अधिकारी (पुरुष आणि महिला) शक्यतो आकस्मिक नेते म्हणून निवडले जातील जे वर नमूद केलेल्या अटी पूर्ण करतील आणि एव्हान दरम्यान प्रशिक्षण घेण्यासाठी मानसिकदृष्ट्या तयार असतील

३) राष्ट्रीय एकात्मता शिबिर

राष्ट्रीय एकात्मता शिबिर (NATIONAL INTEGRATION CAMP)

राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS) अंतर्गत आयोजित राष्ट्रीय एकात्मता शिबिराचे उद्दिष्ट म्हणजे देशातील विविध राज्यांतील स्वयंसेवकांना एकत्र आणून राष्ट्रीय एकात्मतेचा, सामाजिक समतेचा व सांस्कृतिक विविधतेचा अनुभव देणे.

मुख्य उद्दिष्टे:

1. राष्ट्रीय एकात्मतेचा प्रचार व प्रसार करणे.

2. विविध राज्यांतील NSS स्वयंसेवकांमध्ये परस्पर सुसंवाद निर्माण करणे.

3. भारतातील विविधतेतून एकता अनुभवणे.

4. सामाजिक कार्य कौशल्ये विकसित करणे.

२. सहभागी:

प्रत्येक राज्य/विद्यापीठातून ठरावीक संख्या (साधारणतः 10-25 स्वयंसेवक).

एक NSS कार्यक्रम अधिकारी (PROGRAMME OFFICER) प्रत्येक टीमसाठी अनिवार्य.

३. वय आणि पात्रता:

स्वयंसेवकाचे वय १८ ते २५ वर्षांदरम्यान असावे.

कमीतकमी एक वर्ष NSS मध्ये सक्रिय सहभाग आवश्यक.

४. कागदपत्रे:

NSS ओळखपत्र

वैद्यकीय प्रमाणपत्र (FITNESS CERTIFICATE)

विद्यापीठ/महाविद्यालयाची शिफारस

५. वर्तन आणि शिस्त:

सर्व स्वयंसेवकांनी वेळेचे व शिस्तीचे पालन करणे बंधनकारक आहे.

समारंभ, सत्रे, सफाई मोहीम, सांस्कृतिक कार्यक्रम यामध्ये सक्रीय सहभाग आवश्यक.

६. कार्यक्रम स्वरूप:

सांस्कृतिक आदान-प्रदान (नृत्य, संगीत, लोककला)

व्याख्याने आणि चर्चासत्रे

सामाजिक उपक्रम (रॅली, स्वच्छता मोहीम)

शारीरिक प्रशिक्षण व योगा

स्थानिक भेटी (स्थानीय महत्त्वाच्या जागा)

७. पोशाख:

निर्धारित NSS युनिफॉर्म आवश्यक.

सांस्कृतिक कार्यक्रमांसाठी पारंपरिक पोशाख वापरण्याची परवानगी.

८. खर्च आणि प्रवास:

प्रवासाचा व राहण्याचा खर्च आयोजक NSS विभागाद्वारे दिला जातो (विशिष्ट निकषांनुसार)

स्वयंसेवकांनी आपल्या संस्थेच्या NSS युनिटशी संपर्क साधावा.

४) उत्कर्ष-राज्यस्तरीय सामाजिक-सांस्कृतिक महोत्सव

नियमावली :-

१) प्रत्येक विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजनेंतर्गत उत्कृष्ट स्वयंसेवकांची निवड चाचणीद्वारे संघ तयार करतील.

२) संघ संख्या १९ असेल, त्यात ९ स्वयंसेवक व ९ स्वयंसेविका व १ कार्यक्रम अधिकारी यांचा समावेश असेल.

३) सहभागी संघास राष्ट्रीय सेवा योजनेची उद्दिष्टे माहित असावीत.

४) संघातील प्रत्येक स्वयंसेवक राष्ट्रीय सेवा योजनेंतर्गत नोंदणीकृत असणे बंधनकारक राहील व त्याचे वय स्पर्धेदरम्यान २५ वर्षे पूर्ण नसावे.

५) संघ पात्रतेची पूर्ण जबाबदारी संबंधित कार्यक्रम समन्वयक यांच्यावर राहील.

६) सहभागी संघ आरोग्यदृष्ट्या सक्षम असेल याची खात्री करावी व सोबत डॉक्टरांनी प्रमाणित केलेले प्रमाणपत्र असावे.

७) सहभागी संघातील प्रत्येक स्पर्धकास पालक व तसेच प्राचार्यांच्या सही शिक्क्यासह सोबत जोडलेल्या नमुन्याप्रमाणे संमतीपत्र जोडणे बंधनकारक राहील.

८) परीक्षकांनी दिलेले निर्णय सर्वांना बंधनकारक राहतील.

९) स्पर्धेसाठी कोणतेही प्रवेश मूल्य आकारले जाणार नाही.

१०) सहभागी स्पर्धकांचा प्रवासखर्च विद्यापीठाने / महाविद्यालयाने प्रशासकीय खर्चातून करावा.

११) प्रत्येक स्पर्धकाचे महाविद्यालयाचे ओळखपत्र सोबत असावे.

१२) ही स्पर्धा फक्त राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकांसाठी असेल.

१३) राष्ट्रीय स्तरावरील सांस्कृतिक स्पर्धेत सहभागी होण्या-या विद्यार्थ्यांनी स्पर्धेत सहभागी होऊ नये.

उत्कृर्ष राज्यस्तरीय सामाजिक सांस्कृतिक महोत्सव २०२४-२५ सहा विभागात घेतला जाईल.

१) नृत्य : (DANCE)

संकल्पना नृत्य : (CREATIVE DANCE)

१) यामध्ये एका कलाकाराचा सहभाग असेल व कलाकृती सादर करताना **3** साथीदार सोबत असतील.

२) सहभागी कलाकार नृत्यातून आविष्कार सादर करेल. इतर साथीदार संगीत**,** संवाद व गाणे या माध्यमातून त्याला साथ देतील.

३) नृत्याचा कालावधी जास्तीत जास्त ७ मिनिटे असेल व ५ मिनिटानंतर सूचक घंटा वाजविली जाईल. (सादरीकरणाची किमान वेळ ५ मिनिटे असेल.)

४) संकल्पना नृत्याच्या माध्यमातून राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या संकल्पनेवर आधारित विषयाचा संदेश प्राप्त होणे अपेक्षित आहे.

२) नाट्य (THEATRE)

पथनाट्य :

१) नाट्यप्रकार पथनाट्य सादर केले जाईल,

२) पथनाटयामध्ये ४ ते ९ स्पर्धक भाग घेतील व त्यात साथीदार समाविष्ट असतील.

३) पथनाटयाचा कालावधी १० मिनीटे असेल व ०८ मिनिटानंतर सूचक घंटा वाजविण्यात येईल.

४) पथनाटयामध्ये संहिता स्वयंसेवकांनी लिहिलेली असल्यास त्यास विशेष प्राधान्य दिले जाईल.

५) पथनाटयामध्ये लेखी संहिता, संगीत, संवाद, दिग्दर्शकाचे नाव स्पर्धेपूर्वी आयोजक विद्यापीठास सादर करणे बंधनकारक राहील.

६) या प्रकारात ध्वनी क्षेपकांचा वापर अपेक्षित नाही.

३) संगीत : (MUSIC)

(अ) (समूहगीत)

१) संगीत विभागात समूहगीत सादर केले जाईल.

२) या स्पर्धेत ६ कलाकार सहभाग घेतील व ३ साथीदार साथ देतील.

३) समूहगीत सादरीकरणाचा कालावधी १० मिनीटे असेल व त्यात सलग **2** गीत सादर करणे अपेक्षित आहे.

४) त्यात १ लोकगीत (**FOLK SONG)** व दुसरे देशभक्तीपर (**PATRIOTIC)** गीत असेल.

५) चित्रपटात सादर झालेले गीत स्पर्धेकरिता निवडू नये.

६) समूहगीत मराठी किंवा हिंदी भाषेत सादर करावे,

(ब) भारतीय लोक वाद्य :

१) स्पर्धेत एका विद्यापीठाचा एक स्पर्धक भाग घेऊ शकेल,

२) रंगमंचावर येणे, संगीत साहित्य लावणे इ.पूर्व तयारीसाठी **2** मिनिटे दिली जातील.

३) संगीत साथीदारांची संख्या जास्तीत जास्त २ असावी.

४) सिनेगीतांना या कला प्रकारात सादरीकरणासाठी परवानगी नाही.

५) सादरीकरणासाठी जास्तीत जास्त १० मिनिटे दिली जातील व ८ मिनिटानंतर सूचक घंटा होईल.

(क) भारतीय लोककला - पोवाडा, भारुड, भजन इत्यादी.

१. सदर स्पर्धा प्रकारात महाराष्ट्रातील लोककला परंपरेच्या माध्यमातून विविध विषयांवर समाज जागृती करण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या विविध लोककला सादर करणे अपेक्षित आहे. उदा. पोवाडा, भारुड, भजन, ओव्या इत्यादी.

२. सदर स्पर्धेत १ स्पर्धक (मुलगा/मुलगी) भाग घेतील.

३. सहभागी स्पर्धकास सादरीकरणासाठी ५ मिनिटांचा कालावधी असेल व ३ मिनिटानंतर सूचक घंटा होईल.

४. सदर स्पर्धेसाठी स्पर्धकास दोन साथीदार/सहाय्यकांचा वापर करता येईल.

४) ललितकला (FINE ART)

भित्तीचित्र (**POSTER COMPETITION**) घोषवाक्यासह (**SLOGAN**)

१) सदर स्पर्धेत २ स्पर्धक (१ मुलगा १ मुलगी) सहभाग घेतील, म्हणजेच प्रत्येक विद्यापीठाच्या २ प्रवेशिका असतील,

२) स्पर्धेचा कालावधी अडीच तास असेल.

३) स्पर्धेस लागणारा कागद आयोजक विद्यापीठ उपलब्ध करेल. परंतु आवश्यक साहित्य (उदा.रंग, ब्रश इ.) स्पर्धक व संबंधित विद्यापीठाने आणावयाचे आहे.

४) स्पर्धेचा विषय स्पर्धा सुरु करताना दिला जाईल.

५) भित्तीचित्राच्या मागील बाजूस विषय व विद्यापीठाचा कोड क्रमांक नमूद करावा.

६) भित्तीचित्रात समर्पक घोषवाक्याचा समावेश असावा.

५) साहित्य : (LITERATURE)

(अ) निबंध

१) निबंध स्पर्धेत दोन स्पर्धक त्यात १ मुलगा व १ मुलगी सहभागी होणे बंधनकारक राहील.

२) स्पर्धेचा कालावधी २ तास असेल.

३) निबंधाचे २ विषय संघप्रमुखाच्या बैठकीत पहिल्या दिवशी दिले जातील.

४) प्रत्येक संघाने २ स्पर्धकाची तयारी करुन एकेकाने एका विषयावर स्पर्धेच्या दिवशी व नियोजित वेळी निबंध लिहावयाचा आहे.

५) निबंधाचे माध्यम मराठी, इंग्रजी व हिंदी असेल.

ब) वक्तृत्व स्पर्धा :

१) वकृत्व स्पर्धेत १ स्पर्धक (मुलगा किंवा मुलगी) सहभागी होणे बंधनकारक राहील.

२) सहभागी स्पर्धकास सादरीकरणासाठी ५ मिनिटांचा कालावधी असेल व ३ मिनिटानंतर सूचक घंटा होईल.

३) स्पर्धेचे विषय संघ प्रमुखाच्या बैठकीत पहिल्या दिवशी जाहीर केला जाईल.

४) स्पर्धेदरम्यान जाहीर केलेल्या विषयावरील ठळक मुद्दे लेखी स्वरुपात पंचांना सादर करणे बंधनकारक राहील.

क) कविताः

१) स्पर्धेत दोन स्पर्धक त्यात १ मुलगा व १ मुलगी सहभागी होणे बंधनकारक राहील.

२) प्रत्येक संघाने २ स्पर्धकाची तयारी करुन एकेकाने एका विषयावर स्पर्धेच्या दिवशी व नियोजित वेळी कविता सादर करावी.

३) कवितेचे माध्यम मराठी किंवा हिंदी असेल.

४) सहभागी स्पर्धकास सादरीकरणासाठी ५ मिनिटांचा कालावधी असेल व ३ मिनिटानंतर सूचक घंटा होईल.

५) कवितेमध्ये नविन आशयाचा संदेश असावा.

६) छायाचित्रण स्पर्धा (PHOTOGRAPHY)

१) प्रत्येक सहभागी संधाने स्पर्धेच्या उद्घाटनापासून ते स्पर्धा संपेपर्यंतच्या कालावधीतील (वेळापत्रकानुसार) छायाचित्रे काढावीत.

२) त्यातून उत्कृष्ट १० छायाचित्रे पेनड्राईव्ह स्वरुपात सादर करावयाची आहे.

३) स्पर्धेसाठी लागणारा डिजीटल कॅमेरा सहभागी विद्यापीठाने आणावयाचा आहे.

४) संगणक व संबंधित सामुग्रीची व्यवस्था आयोजक विद्यापीठ करेल.

७) पथसंचलनः

पथसंचलन हे उद्घाटन सोहळयापूर्वी संपन्न होणार आहे. उत्कर्ष ही स्पर्धा सामाजिक व सांस्कृतिक स्पर्धा असल्यामुळे सामाजिक समस्येवर आधारित असल्याने पथसंचलन हे रासेयो उपक्रमातील संकल्पनेवर आधारित असावे. पथसंचलनात विविध प्रकारे वेशभुषा, रंगसंगती, चलचित्र, घोषवाक्य इ. माध्यमांचा वापर व्हावा. पथसंचलनाच्या सुरुवातीला विद्यापीठाचा बॅनर असावा व त्या पाठोपाठ पथसंचलनाचा चमू असावा. विद्यापीठ अंतर्गत सहभागी सर्व स्पर्धक पथसंचलनात भाग घेणे अपेक्षित आहे. पथसंचलनाच्या गुणांचा सर्वसाधारण विजेते पद घोषित करताना विचार केला जाणार नाही. नाविन्यपूर्ण, उत्कृष्ट पथ संचलन चमूस फिरता चषक देण्यात येईल.

८) उत्कर्ष कार्यप्रसिध्दी अहवाल स्पर्धा:

२४ सप्टेंबर ते २ ऑक्टोबर या सप्ताहामध्ये विद्यापीठाने आयोजित केलेल्या विविध उपक्रमांवर आधारित अहवाल तयार करणे अपेक्षित असून, तो अहवाल या स्पर्धेसाठी अपेक्षित आहे आणि या अहवालावर परिक्षकांमार्फत गुण तक्ता तयार करुन सर्वोत्कृष्ट कार्य प्रसिध्दी अहवालास पुरस्कार दिला जातो. या गुणांचा सर्वसाधारण विजेत्या पदासाठी विचार केला जाणार नाही.

१. यास्पर्धेत सहभागी विद्यापीठांनी १ **X** १ मीटर या आकाराच्या दोन भित्तीचित्र (फ्लेक्स) बनविणे अपेक्षित आहे.

प्रमाणपत्रे व पारितोषिके :

१) प्रत्येक विभागातील स्पर्धेस अनुसरुन प्रथम ३ उत्कृष्ट विजेत्यांना पारितोषिके दिले जातील.

२) सर्व सहभागी स्पर्धकांना सहभाग प्रमाणपत्र दिले जाईल.

३) स्पर्धेच्या प्रत्येक विभागात फिरता चषक, तसेच सर्वोत्कृष्ट संघास फिरता चषक देण्यात येईल.

५) प्रेरणा राज्यस्तरीय नेतृत्व प्रशिक्षण शिबिर

सर्वसाधारण नियमावली :

१) विद्यार्थी हा राष्ट्रीय सेवा योजने प्रथम वर्षाचा स्वयंसेवक असावा.

२) स्वयंसेवक हा राष्ट्रीय सेवा योजने अंतर्गत नोंदणीकृत असणे बंधनकारक राहिल्याय २५ वर्षे पूर्ण नसावे.

२) विद्यापीठ संघ राज्य संपर्क अधिकारी, रा.से. योजना यांनी दिलेल्या मर्यादित विद्यार्थी साथ/कार्यक्रम अधिकारी याप्रमाणे असावा.

३) सहभागी स्वयंसेवक हा आरोग्यदृष्ट्या सक्षम असेल याची खात्री करावी व सीक्त यद्यकीय अधिकाऱ्याची प्रमाणित केलेले प्रमाणपत्र असावे.

४) सहभागी स्वयंसेवकांचे पालक, कार्यक्रम अधिकारी, प्राचार्य यांचे सही शिक्क्यासह सोबत जोडलेल्या नमुन्याप्रमाणे संमतीपत्र जोडणे बंधनकारक राहिल.

५) सहभागी स्वयंसेवकांचा प्रवास खर्च संबंधित विद्यापीठ/महाविद्यालय याने प्रशासकीय वचांतून करावा.

६) सहभागी स्वयंसेवकाचे महाविद्यालयाचे ओळखपत्र सोबत असावे.

७) सहभागी स्वयंसेवकांनी २ पासपोर्ट आकाराची रंगीत छायाचित्र सोबत आणावी.

८) महाविद्यालय स्तरांवर कार्यक्रम अधिकाऱ्यांनी स्वयंसेवकामध्ये गटाचे नेतृत्व करण्याची गुन असल्याची चाचपणी करावी

९) सहभागी स्वयंसेवकास पुढील दोन वर्षे राष्ट्रीय सेवा अंतर्गत उपक्रमात सहभागी होणे बंधनकारक राहील.

६) साहसी शिबिर

एडव्हेंचर कॅम्प मार्गदर्शक सूचना

उद्दिष्ट:

NSS स्वयंसेवकांमध्ये साहसी वृत्ती, आत्मविश्वास, कार्यक्षम नेतृत्व, शारीरिक तंदुरुस्ती आणि पर्यावरणाविषयी जागरूकता निर्माण करणे हे एडव्हेंचर कॅम्पचे प्रमुख उद्दिष्ट आहे.

मुख्य उद्दिष्टे:

१.साहसिक क्रियाकलापांद्वारे शारीरिक आणि मानसिक क्षमतेचा विकास.

२. नैसर्गिक व सामाजिक वातावरणात आत्मनिर्भरता व नेतृत्व गुण विकसित करणे.

३. पर्यावरण संरक्षणाबाबत जागरूकता वाढवणे.

४. संघभावना, सहकार्य आणि वेळेचे महत्त्व समजून घेणे.

महत्त्वाच्या सूचना:

१. शिबिर कालावधी:

सामान्यतः ३ ते ४ दिवस.

निसर्गरम्य स्थळी (पर्वत, जंगल, पाणी प्रदेश) शिबिर आयोजित केले जाते.

२. सहभागी:

NSS स्वयंसेवक – प्रत्येक विद्यापीठातून ठरावीक संख्या.

एक NSS कार्यक्रम अधिकारी प्रत्येक गटासोबत असतो.

३. पात्रता:

वय १८ ते २५ वर्षांदरम्यान.

NSS मध्ये किमान एक वर्ष कार्यरत असलेला स्वयंसेवक.

शारीरिकदृष्ट्या तंदुरुस्त असल्याचे वैद्यकीय प्रमाणपत्र अनिवार्य.

४. कागदपत्रे:

NSS ओळखपत्र.

वैद्यकीय प्रमाणपत्र.

विद्यापीठ/महाविद्यालयाची शिफारसपत्र.

आपत्कालीन संपर्काची माहिती.

५. साहसी उपक्रम:

ट्रेकिंग (पायी डोंगर चढाई)

रॅपलिंग, रॉक क्लायंबिंग

रिव्हर क्रॉसिंग, झिपलाइन

रात्रीच्या जंगल सफारी/मोहीमा

नकाशा व दिशा ओळख प्रशिक्षण

६. सुरक्षा आणि शिस्त:

प्रशिक्षित मार्गदर्शकांच्या देखरेखीखाली सर्व उपक्रम.

अपघात टाळण्यासाठी संपूर्ण सुरक्षासाहित्य वापरणे बंधनकारक.

वेळेचे शिस्तीचे काटेकोर पालन.

आयोजकांकडून दिलेल्या सूचनांचे पालन आवश्यक.

७. पोशाख आणि साहित्य:

ट्रेकिंग शूज, कॅप, रेनकोट, वॉटर बॉटल, टॉर्च अनिवार्य.

वैयक्तिक औषधे व पहाटेच्या थंडीपासून बचावासाठी गरम कपडे.

NSS युनिफॉर्म विशिष्ट कार्यक्रमांसाठी आवश्यक.

८. खर्च आणि प्रवास:

आयोजक NSS विभाग प्रवास व निवासाची व्यवस्था करतो (निकषांनुसार).

स्वयंसेवकांनी आपल्या NSS युनिटमार्फत नोंदणी करणे आवश्यक.

टीप:

एडव्हेंचर कॅम्प हे शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या थोडे आव्हानात्मक असतात. त्यामुळे योग्य तयारी आणि सकारात्मक दृष्टीकोन आवश्यक असतो.

7) राष्ट्रीय सेवा योजना (NSS) अंतर्गत E.T.I. प्रशिक्षण

• E.T.I. प्रशिक्षण माहिती

ETI म्हणजे **EMPANELLED TRAINING INSTITUTE –** राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकाऱ्यांसाठी केंद्र सरकार मान्यताप्राप्त **7** दिवसांचे निवासी प्रशिक्षण. हे प्रशिक्षण युवा कार्यक्रम व क्रीडा मंत्रालय, भारत सरकार आणि **UGC** यांच्या मार्गदर्शनाखाली घेतले जाते.

• ETI प्रशिक्षणाचे उद्दिष्ट:

ETI प्रशिक्षणामार्फत कार्यक्रम अधिकाऱ्यांना खालील गोष्टी शिकविल्या जातात:

1. राष्ट्रीय सेवा योजनेचे मूलभूत तत्त्वज्ञान व इतिहास

2. स्वयंसेवक व कार्यक्रम अधिकाऱ्यांच्या जबाबदाऱ्या

3. समाजसेवा आणि शाश्वत विकास यावर आधारित उपक्रमांचे नियोजन

4. शिबीरांचे आयोजन (विशेष शिबिर, नियमित कार्य, आपत्ती व्यवस्थापन)

5. सामाजिक समस्या आणि त्यावर **NSS** च्या माध्यमातून उपाययोजना

6. कार्यक्रम व्यवस्थापन, अहवाल लेखन, लेखाशास्त्र

7. नेतृत्व, संघटन व संवाद कौशल्ये

• प्रशिक्षण कालावधी व स्वरूप:

कालावधी: **7** दिवसांचे निवासी प्रशिक्षण

प्रशिक्षणाचा प्रकार: सैद्धांतिक व्याख्याने, चर्चा, गट कार्य, प्रात्यक्षिक सत्र, क्षेत्रभेट

सहभागी: नविन **NSS** कार्यक्रम अधिकारी किंवा कार्यरत अधिकारी

• प्रशिक्षणातील प्रमुख विषय:

NSS **चा इतिहास**, **उद्दिष्टे व धोरणे**

स्वच्छ भारत अभियान, मतदार जागृती, पर्यावरण संरक्षण महिला सबलीकरण, ग्रामविकास, आरोग्य जनजागृती अहवाल लेखन व आर्थिक व्यवहार राष्ट्र उभारणीतील **NSS** ची भूमिकास्वयंसेवकांचे प्रशिक्षण व प्रोत्साहन

• ETI प्रशिक्षण केंद्रे (काही उदाहरणे):

अहमदनगर कॉलेज, महाराष्ट्र

मद्रास स्कूल ऑफ सोशल वर्क, चेन्नई

टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्सेस (**TISS**), मुंबई

बनारस हिंदू विद्यापीठ, वाराणसी

बेंगळुरू, दिल्ली, कोलकाता, भुवनेश्वर इत्यादी ठिकाणीही केंद्रे

• प्रवेश प्रक्रिया:

1. विद्यापीठ NSS विभागातर्फे कार्यक्रम अधिकाऱ्यांची शिफारस
2. राज्य NSS अधिकारी यांच्या मंजुरीनंतर नाव नोंदणी
3. ETI केंद्राकडून अधिकृत आमंत्रणपत्र

• प्रशिक्षणाचे प्रमाणपत्र:

भारत सरकार मान्यताप्राप्त प्रमाणपत्र दिले जाते.

NSS अंतर्गत कामासाठी अधिकृत पात्रता प्राप्त होते.

भविष्यातील NSS पदोन्नतीसाठी उपयुक्त.

Paste Passport Size PHOTO of Volunteer

(2 photos also ...)

Proforma for recommending NSS VOLUNTEER for State Level NSS Awards - 2023-24

1.	Name of the State/ UT	
2.	Name of the University/ +2 Council	
3.	Name of the College with address and contact details (E-mail and Mobile No)	
4.	Name of the Principal of College with address and contact details (E-mail and Mobile No)	
5.	Name of the Volunteer (in Capital) and contact details (E-mail and Mobile No)	
6.	Residential Address with E-mail and Mobile No	
7.	Sex (Please Tick mark)	Male ☐ Female ☐
8.	Date of Birth(DOB) Age as on 31.03.2023	…………………… ……..Day……….Month……Year (please attach proof of DOB at page No…..)
9.	Category (Gen/SC/ST)	Gen ☐ SC ☐ ST ☐ [Please attach Certificate of SC/ST category for relaxation at page no…]
10.	Period of Volunteership of the Volunteer	From: To:
11.	Number of Hours completed during volunteership.	120hr ☐ 240hr ☐ More than 240hr ☐
12.	Details regarding Participation in Special Camp	From:…………To:………………. Academic Year: Place of the Camp: (Certificate at page no……….)
13.	Details of Participation in National/Regional Level NSS Programmes	RD Camp ☐ Pre-RD Camp ☐ NIC Camp ☐ NE Youth Festival ☐ National Adventure Camp ☐ National Youth Festival ☐ Mega Camps ☐ None of Above ☐ (Attach Certificates and mention the Page No)

14.	Please mention whether National Youth Award received	YES [ ] NO [ ] (If yes, please attach copy of certificate)
15.	Whether the Volunteer has been convicted by a court of law or any case/ investigation is pending against him/ her? [Certificate from the competent authority of the College/ School to be attached].	YES [ ] NO [ ] **(Attach the certificate and mention page No.…)**
16.	Other Remarks, if any	

A. Eligibility Criteria:

Sno	Name of the Parameter	Factual Position
1.	Whether the Volunteer has completed minimum 2 years volunteership under NSS during 2022-23? [since the Award is being conferred 2022-23, volunteers completing their volunteership before to 2021-22 cannot be considered after 2022-23 for the Award or in other words, the volunteer should have been a student, pursuing a regular course, at least for a part of the year 2022-23]	Yes/No
2.	Whether the Volunteer completed 240 hours of community service during 2 consecutive years of volunteership under NSS?	Yes/No
3.	Whether the Volunteer has participated in at least one Special Camp?	Yes/No
4.	Whether the Volunteer has participated in at least one National/ Regional Programme like R.D/Pre-RD Parade Camps,NSS Mega Camps, National Integration Camps, North East Youth Festivals, National Youth Convention /Suvichar under National Youth Festival, Adventure Camps, etc?	Yes/No
5.	Whether the Volunteer is below 25 years of age (28 years in case of SC/ST) as on 31.03.2023	Yes/No
6.	Whether the Volunteer has been convicted by a court of law or ay case/investigation is pending against him/her?	Yes/No

B. Performance/Achievements (during last 2 years)

The achievements shall be considered during 2021-22 and 2022-23

S. No	Name of the Parameter	Factual Position	
		2021-22	2022-23
1	**Plantation** a) No.of Plantation Drives attended		

	b) No.of saplings planted by the Volunteer personally		
2	**<u>Blood Donation</u>** a) No. of Blood Donation Camps Attended b) Blood Donated by the Volunteer personally (No. of units) (Attach the Certificate and mention Page No……..)		
3	**<u>Health/ Eye/ Immunizations Camps</u>** a)No. of Camps attended		
4	**<u>a) Awareness Programmes /Rallies/Campaigns attended</u>** AIDS/ Health related awareness programmes (No. of Programmes attended)		
	<u>b) Environment Awareness/Sustainability Progrmmes</u> No.of Programmes attended		
	<u>c) Other Awareness Progrmmes related to NSS</u> (Please indicate the name of the programme and no.of programmes attended)		
	d) No. of Cleanliness Activities organized under Swatchh Bharat Abhiyan		
	e) Contribution to • Ujjwala Yojna • Pradhan Mantri Jandhan Yojana • Pradhan Mantri Jeevan Bima Yojana • Awareness on renewable energy • Work on Digital Literacy/Digital India Initiatives • Work on Cashless India • Other Programmes		
5	**National/State/District Level Awards:** **a) National Level** (please indicate the name of the Awards and year) **(Attach the certificate and mention Page No…)**		
	b) State Level (please indicate the name of the Awards and year) **(Attach the certificate and mention Page No…)**		
	c) University Level/District Level (please indicate the name of the Awards and year) **(Attach the certificate and mention Page No…)**		
6	**POSCO Act, 2012** **POSCO Act related Programs**		

S. No	Name of the Parameter	Factual Position	
		2021-22	2022-23
7	**Gender Sensitization** Programmes related to Gender Sensitization		
8	**Persons with Disability** Programmes related to Persons with Disability		
9	**Plastic Free /Single Plastic Usage Programs** Programmes related to Plastic Free /Single Plastic Usage		
10	**Adult Literacy** Programmes related to Adult Literacy		
11	**Green Village/Green Initiatives** Programmes related to Green Village/Green Initiatives		
12	**Programs on Significant Days related to NSS**		
13	**Other Outstanding Achievements** (Details of such achievements).		

Note:

1. The details Mentioned above should tally with those given in the main proposal. In case of major deviation, the proposal will be liable to rejection. **The above information furnished by the applicant is checked and found correct**.
2. Since the Award is issuing for the year 2022-23, the Volunteers completed their 2 years of volunteership during 2021-22 and 2022-23 only are to be considered. The volunteers completing their volunteer ship before to 2021-22 and after 2022-23 cannot be considered for the Award. For the same reason, the achievements of the volunteer shall be considered for the 2-year volunteership period, which would fall within last 2 years, i.e., 2021-22 and 2022-23. In other words, the NSS volunteer should have been a student, pursuing a regular course, at least for a part of the year for which he/ she is being nominated. The NSS volunteers should indicate his/ her personal achievements only, and not the achievements of the entire NSS unit/other NSS Volunteer.
3. For instance, he/ she should indicate saplings planted/ blood donated by him/ her personally in a programme and not by the entire NSS unit. The Volunteers have to submit NSS Achievements only other Achievements will not considered.
4. NSS Volunteers should include Achievements/ Awards specific to NSS Only and Other Awards/ Achievements will not considered. Prepare and submit the document into 100 pages only.

Signature of the Volunteer **Signature of the P.O.** **Signature of the Principal**

Signatures of the Programme Coordinator **Signature of the Vice Chancellor/ Chairman** **Signature of the SNO**

Paste Passport Size PHOTO of Programme Officer

Proforma for recommending NSS UNIT &PROGRAMME OFFICER for State Level NSS Awards- 2022-23

<table>
<tr><td>17.</td><td>Name of the State/ UT</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>18.</td><td>Name of the University/ +2 Council</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>19.</td><td>Name of the College/ School with address and contact details (E-mail and Phone)</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>20.</td><td>Name of the Principal of College/ School with address and contact details (E-mail and Phone)</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>21.</td><td>Name of the Programme Officer(in Capital) and contact details(E-mail and Phone)</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>22.</td><td>Sex (Please Tick mark)</td><td colspan="3">Male ☐ Female ☐</td></tr>
<tr><td>23.</td><td>Name of NSS Unit which is being recommended for Award and date from which the NSS Unit is in existence. *</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>24.</td><td>Period of Service as Programme Officer of the NSS unit</td><td colspan="3">From: To:</td></tr>
<tr><td>25.</td><td>Whether the Programme Officer is trained at ETI? if yes , then attach ETI certificate</td><td colspan="3">Yes ☐ No ☐</td></tr>
<tr><td rowspan="4">26.</td><td rowspan="4">Please indicate year wise allocation of NSS Volunteers under NSS Units and actual enrolment during last 3 years i.e. during 2020-21, 2021-22 and 2022-23</td><td>Year</td><td>Allocation of Volunteers under NSS unit</td><td>Actual Enrolment of NSS Volunteers under NSS unit</td></tr>
<tr><td>2021-22</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2021-23</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2023-24</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">27.</td><td rowspan="4">Adoption of Villages/ Slums and completion of Special Camping against targets

[Please indicate year wise target of Special Camping and actual achievement during last 3 years i.e. during 2020-21, 2021-22 and 2022-23]</td><td>Year</td><td>No of Adopted Villages/Slums</td><td>No of Special camps organized and duration of camp</td></tr>
<tr><td>2021-22</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2021-23</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2023-24</td><td></td><td></td></tr>
</table>

28.	Whether the Programme Officer has been convicted by a court of law or any case/ investigation is pending against him/ her? [Certificate from the competent authority of the College/ School to be attached].	YES ☐ NO ☐ **(Attach the certificate and mention page No….)**
29.	Other Remarks ,if any	

A. <u>Eligibility Criteria:</u>

Incase if the NSS Programme Officers is in-charge of more than one NSS Unit for any reason, one of such units should be identified and all the data in this proforma should be furnished for that particular unit

Sno	Name of the Parameter	Factual Position
1.	Whether the NSS Unit has been in existence continuously for 5 years i.e., **during 2018-19 and onwards**	Yes/No
2.	Whether the Strength of the NSS Unit is as per guidelines during last 3 years **i.e. during 2020-21,2021-22,2022-23**	Yes/No
3.	Whether the NSS Unit has adopted village/slum as per guidelines and has completed the Special targets during last 3 years **i.e., 2020-21, 2021-22 and 2022-23**	Yes/No
4.	Whether the Programme Officer has completed minimum two years as Programme Officer of the NSS unit being recommended for award (**as on 31.03.2023**)?	Yes/No
5.	Whether the Programme Officer has been trained at ETI?	Yes/No
6.	Whether the Programme Officer has been convicted by a court of law or any case/investigation is pending against him/her?	Yes/No

B. Performance/Achievements (during last 3 years)

Include the performace/achievements during 2020-21, 2021-22 and 2022-23 (Extra sheets for details of the programmes)

S. No	Name of the Parameter	Factual Position		
		2021-22	2021-22	2021-22
1	**Plantation** c) No.of Plantation Drives attended d) No.of saplings planted in the programmes			
2	**Blood Donation** a) No. of Blood Donation Camps conducted b) Blood Donated in the Camps(No. of units)			
3	**Health/ Eye/ Immunisations Camps** a)No. of Camps organized b) Benificiary Count			
4	**a) Awareness Programmes /Rallies/Campaigns Organized** a) AIDS/ Health related awareness programmes (No. of Programmes organized) b) Benificiary Count			
	b) Environment Awareness/Sustainability Progrmmes a) No.of Programmes organized b) Benificiary Count			
	c) Other Awareness Progrmmes related to NSS (Please indicate the name of the programme and no.of programmes organized) a) No.of Programmes organized b) Benificiary Count			
	d) No. of Cleanliness Activities organized under Swatchh Bharat Abhiyan			
	e) Contribution to • Ujjwala Yojna • Pradhan Mantri Jandhan Yojana • Pradhan Mantri Jeevan Bima Yojana • Awareness on renewable energy • Work on Digital Literacy/Digital India Initiatives • Work on Cashless India • Other Programmes			
5	**Creation of Durable Assets :** **(Estimated value of Assets created (Rs.)**. Enclose the details and the Assets creation should be duly certified by concerned Govt. authority			

S. No	Name of the Parameter	Factual Position		
		2020-21	2021-22	2022-23
6	**National/State/District Level Awards** **a) National Level** (please indicate the name of the Awards and year) **Attach the certificate and mention Page No…)**			
	b) State Level (please indicate the name of the Awards and year) **Attach the certificate and mention Page No…)**			
	c) University Level/District Level (please indicate the name of the Awards and year) **Attach the certificate and mention Page No…)**			
7	**POSCO Act, 2012** Posco Act related Programs			
8	**Gender Sensitization** Programmes related to Gender Sensitization			
9	**Persons with Disability** Programmes related to Persons with Disability			
10	**Plastic Free /Single Plastic Usage Programs** Programmes related to Plastic Free /Single Plastic Usage			
11	**Adult Literacy** Programmes related to Adult Literacy			
12	**Green Village/Green Initiatives** Programmes related to Green Village/Green Initiatives			
13	**Programs on Significant Days related to NSS**			
14	**Other Outstanding Achievements** (Details of such achievements).			

Note: The NSS Unit to be considered for the Award shall be a single NSS Unit. Thus, in case a Programme Officer is in-charge of more than one NSS Units for any reason, one of such Units should be identified and all the data in this Performa should be furnished for that particular unit only.
NSS Programme Officers should include Achievements/ Awards specific to NSS Only and other Awards/ Achievements will not considered. Prepare and submit the document into 100 pages only.

The details mentioned above should tally with those given in the main proposal. In case of any deviation, the application will be liable to rejection. **The above information furnished by the applicant is checked and found correct.**

Signature of the P.O.

Signature of the Principal

Signature of the Programme Coordinator

Signature of the Vice Chancellor/ Chairman

Signature of the SNO

कृषी विद्यापीठ शहीदांना नमन